

10. Александров Н.Г. Трудовое правоотношение / Н.Г. Александров. – М.: Юридическое изд-во министерства юстиции СССР, 1948. – 336 с.
11. Зайцева О.Б. Трудовая правосубъектность как юридическая категория и ее значение в правовом регулировании трудовых отношений: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.05. / Зайцева Ольга Борисовна. – М., 2008. – 474 с.
12. Костюк В.Л. Правосуб'єктність у трудовому праві: проблеми теорії та практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. юрид наук: спец 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / В. Л. Костюк. – К., 2013. – 35 с.
13. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. – № 2801-Х11 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993. – № 4. – Ст. 19.
14. Порядок встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям. Затв. КМ від 21 листопада 2013 р. – № 917. Електронна версія. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/917-2013-%D0%BF>.
15. Щербина В.І. Трудове право України: [Підручник] / За ред. В.С. Венедіктова. – К.: Істина, 2008. – 384 с.

УДК 349.2

Гришина (Щотова) Юлія Миколаївна,
 доктор юридичних наук, професор,
 професор кафедри трудового права
 та права соціального забезпечення
 Київського національного університету
 імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ця стаття розкриває проблематику та доцільність конкретизації обов'язків особливою суб'єкта трудових правовідносин – професійних спілок.

Ключові слова: професійні спілки, права, обов'язки, гарантії діяльності, права та інтереси працівників.

Grishina Y. Problems of the legal status of trade unions in modern conditions

This article exposes problems and expedience in the specification of duties of the special subject of labour legal relationships of trade unions.

Key words: trade unions, rights, duties, guarantees of activity, right, and interests of workers.

Гришина Ю.Н. Проблемы правового статуса профессиональных союзов в современных условиях

Данная статья раскрывает проблематику и целесообразность конкретизации обязанностей особенного субъекта трудовых правоотношений – профессиональных союзов.

Ключевые слова: профессиональные союзы, права, обязанности, гарантии деятельности, права, и интересы работников.

Актуальність дослідження. Статтю присвячено дослідженню питання конкретизації обов'язків професійних спілок в умовах переходу України до ринкових відносин як умови більш ефективного виконання покладених на них завдань охорони і захисту трудових і соціально-економічних прав та інтересів працівників.

Метою цієї статті є визначення основних обов'язків, які необхідно на законодавчому рівні закріпити за професійними спілками. Задля досягнення означеної мети вбачається доцільним з'ясування суті категорії «прав-обов'язків» профспілок та визначення доцільності її застосування на сьогодні; визначення переваг законодавчого закріплення переліку основних обов'язків професійних спілок; визначення обов'язків, які слід закріпити у чинному Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Стан дослідження. За основу дослідження взято праці таких науковців, як Н.Б. Болотіна, Г.С. Гончаров, В.В. Жернаков, М.С. Кельман, В.В. Марков, О.Г. Мурашин, С. М. Прилипка, В. І. Прокопенко, Н. М.Хуторян, О. М. Ярошенко та інші.

Виклад основного матеріалу. Таке питання потребує розроблення і є особливо актуальним через традиційну за радянським трудовим правом правову регламентацію лише прав професійних спілок при відсутності конкретно визначених і закріплених обов'язків таких організацій. Коли у 1988 році при обговоренні тексту законопроекту про права профспілок було висловлене критичне зауваження щодо його назви, була висунута пропозиція назвати закон інакше: не «про права профспілок», а «про профспілки», оскільки не буває прав без обов'язків.

В. Марков з цього приводу зауважував, що це «принципове питання, відповідь на яке не така проста, як може здатися спочатку... Дійсно, не буває прав без обов'язків. Але профспілки за лєнінським визначенням є найближчими співпрацівниками держави... Тому і потрібен їм Закон про свої права... Закон про права створить надійні умови для виконання профспілками своїх функцій, обов'язків, форм і

методів роботи, закріплених у Статуті. Але функції і обов'язки, методи роботи – це вже внутрішні справи профспілок... Її регламентують тільки Статут і інші, розроблені на його основі самими профспілками документи. От чому закон може бути тільки про права профспілок» [1, с. 4].

На сьогодні мета, функції, а отже, і роль професійних спілок, і їх об'єднань у регулюванні відносин, які становлять предмет трудового права, докорінним чином змінені. Якщо за часів СРСР професійні спілки були включені в апарат держави як провідники державної політики, то на сьогодні проголошена їх незалежність як від роботодавців, так і від держави. Всі названі суб'єкти трудового права будують свої взаємовідносини на принципах взаємної поваги, порозуміння, компромісу. Зміни основних вимог взаємодії суб'єктів трудових відносин, беззаперечно, впливають на подальше формування правової бази організації і функціонування професійних спілок.

Водночас Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», прийнятий у 1999 році, зберігає «традицію» регламентації прав профспілок. І на сьогодні, «як видно із Закону про профспілки, – зазначає Н.Б. Болотіна, – регламентовані переважно права профспілок, тоді як обов'язки профспілок закріплено дуже загально» [2, с. 616].

Саме тому, аналізуючи права професійних спілок, багато науковців доходить висновку про існування категорії «права-обов'язки» як особливої юридичної категорії, що передбачає нерозривну єдність права та обов'язку [3, с. 83, 84]. За визначенням О. М. Ярошенка саме те, що юридичні обов'язки безпосередньо не покладаються на профспілки, а впливають із їх захисної функції та нерозривно пов'язані з правами, є їх особливістю. У результаті надані профспілкам права одночасно є і їх обов'язками [4, с. 130]. На цю особливість звертає увагу і В. І. Прокопенко, зазначаючи, що «надані профспілкам права одночасно є й їх обов'язками по захисту трудових і соціально-економічних прав та інтересів працюючих» [5, с. 117].

Водночас вважаємо за доцільне звернути увагу, що теоретичне виділення категорії «права-обов'язки» [4, с. 130; 5, с. 117] без законодавчого закріплення відповідного положення (прямого визначення певної вимоги обов'язковою, а не можливою), означає не тільки

формальну невизначеність категорії «обов'язки профспілок», але і наявність вибору професійною спілкою варіанту дій.

З позиції теорії лише обов'язок є гарантованою законом мірою суспільно необхідної (корисної) і державно доцільної поведінки особи, об'єктивно обумовленої потребами існування та розвитку інших осіб, соціальних груп, націй, людства [6, с. 198 - 199]. Лише обов'язок можна визначити встановленою та гарантованою державою вимогою до поведінки, офіційно закріпленою мірою необхідної діяльності, в той час, коли «права особи у структурі правового статусу — це формально визначені та юридично гарантовані можливості користуватися соціальними благами і реалізовувати суб'єктивні інтереси» [7, с. 80]. А тому лише закріплення обов'язку, а не певного права є гарантією реалізації наданої можливості за наявності визначених фактів, передумовою застосування примусу, притягнення до юридичної відповідальності.

При цьому обов'язки повинні бути визначені конкретно, а не загально, як закріплено у чинному Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». А саме стаття 36 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» передбачає обов'язки профспілок додержуватися Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів, а також виконувати колективні договори та угоди, які вони уклали, та взяті на себе зобов'язання [8]. Як бачимо, серед обов'язків профспілок і їх об'єднань закріплено обов'язок додержуватися Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів, який і без закріплення у спеціальному законодавстві є обов'язком кожного, оскільки витікає з природи правових норм, загальною ознакою яких є обов'язковість. Норма права, будучи загальнообов'язковою абстрактною моделлю поведінки, захоплює в коло свого притягання кожного члена суспільства, наголошують М.С. Кельман та О.Г. Мурашин [9, с. 43]. Саме тому вважаємо недоцільним закріплювати відповідний обов'язок профспілок і їх об'єднань.

Щодо обов'язку профспілок і їх об'єднань виконувати колективні договори та угоди, які вони уклали, та взяті на себе зобов'язання, його закріплення не викликає сумнівів. Водночас інших обов'язків профспілок і їх об'єднань, окрім визначених у ст. 36 Закону України, не закріплено. Водночас Н.Б. Болотіна констатує, що на сьогодні профспілки в Україні ще не перетворилися на впливову силу, зважати на

яку мали б і роботодавці, і державні органи. На жаль, більшість профспілкових лідерів починають виявляти активність і робити сміливі критичні заяви лише напередодні виборів. У зв'язку з цим продовжують залишатися актуальними питання про закріплення такого правового статусу профспілок, який відповідав би демократичним засадам та ринковим відносинам. До таких належить необхідність більшої конкретизації обов'язків профспілок [2, с. 616]. Заперечувати таке твердження неможливо. В умовах перехідного періоду число порушень прав працівників зростає. Співвідношення індивідуального і колективного елементів у структурі відносин, які складають предмет трудового права, також змінюється. Якщо до перебудови трудовий колектив беззаперечно визначається суб'єктом таких з визначенням його провідної ролі у питаннях управління виробництвом, питаннях виникнення, зміни, припинення трудових відносин, виховання працівників, забезпечення їх прав тощо, то на сьогодні не тільки колективні, але іноді й індивідуальні інтереси не беруться до уваги через побоювання втрати робочого місця чи неофіційної, але за визначенням працівника «гідної» оплати праці. Таким чином, з одного боку, працівники свідомо «заплющують очі» на заробітну плату в конвертах, тривалість робочого дня понад встановлену норму, порушення правил охорони праці задля збереження трудових відносин з певним роботодавцем та інші порушення з боку роботодавця. З іншого, працівники не знають, яким чином і за які кошти вони можуть захистити свої права, не маючи ані впевненості у своїх силах, ані необхідних знань та досвіду.

В іншому випадку закріплення основних обов'язків професійних спілок може стати ключовим моментом у вирішенні цього проблемного питання на користь працівника.

Щодо питання коштів, то насамперед не всі знають, що позивачі-працівники та профспілкові органи, які виступають від їх імені, за всіма трудовими справами звільняються від сплати державного мита й інших судових витрат. Якщо позов працівника задовольняється, то судові витрати, в тому числі державне мито, стягуються з відповідача. При відмові працівникові у задоволенні позовних вимог з обох сторін витрати не стягуються [10, с. 246]. Водночас зверненню до суду за захистом своїх прав передусє складання позову відповідно до вимог статей 118, 119, 120 Цивільного процесуального кодексу України, а також підбір необхідних і

достатніх підтверджень позовних вимог – формування доказової бази. Ці завдання є часто занадто складними для працівників, які не мають юридичної освіти. Саме тому закріплення за профспілками обов'язку безоплатного надання інформації, консультацій і роз'яснень працівникам, що входять до відповідних професійних спілок, їх об'єднань, з правових питань у сфері праці, складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру) сприятиме вирішенню означеної проблеми. Закріплення цього обов'язку є особливо актуальним за умов дії Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI [11] і буде підставою для визначення професійних спілок суб'єктами надання первинної безоплатної правової допомоги, що відповідно до частини першої статті 7 вказаного Закону полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [11].

Вже на сьогодні деякі професійні спілки активно здійснюють надання вказаних послуг, але тільки деякі. Виправленню стану правової підтримки працівників з боку профспілок і їх об'єднань з подальшим визначенням останніх суб'єктами надання первинної правової допомоги в положеннях Закону України «Про безоплатну правову допомогу» повинно передувати закріплення відповідного обов'язку професійних спілок і їх об'єднань у Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Щодо працівників, які не входять до складу жодної професійної спілки, так само як і при бажанні працівника отримати правову допомогу від професійної спілки, до складу якої він не входить, будучи членом іншої, вважаємо доцільним надати професійним спілкам та їх об'єднанням відповідне право.

Водночас безоплатна правова допомога, здійснювана профспілками вже сьогодні, не обмежуватиметься первинною. Аналізуючи чинне законодавство України, Г. С. Гончарова, В. В. Жернаков та С. М. Прилипко вказують на право профспілкових органів пред'являти позови з трудових справ від імені зацікавлених працівників. Профспілки також можуть виділити своїх представників для захисту в суді інтересів працівників, навіть коли позов заявлений самим працівником [10, с. 246]. Надання професійним спілкам можливості

представлення і захисту трудових і соціально-економічних інтересів і прав членів професійних спілок у разі реалізації ними конституційного права на звернення за захистом своїх прав до судових органів, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також міжнародних судових установ; представлення або захисту вказаних прав та інтересів працівників в органах, що розглядають трудові спори, з одного боку, вказує на можливість визначення їх суб'єктами вторинної правової допомоги (полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя: захисті від обвинувачення; здійсненні представництва інтересів; складенні документів процесуального характеру [11]), з іншого – включає і можливість відмови у наданні вторинної правової допомоги.

Іншими словами, лише чітка вказівка в законодавстві (у цьому випадку у Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності») буде підставою для обов'язкового представлення і захисту трудових і соціально-економічних інтересів і прав членів професійних спілок у разі реалізації ними конституційного права на звернення за захистом своїх прав, в органи, що розглядають трудові спори. Водночас закріпити такий обов'язок без конкретизації умов його здійснення означатиме порушити правило плюралізму представництва. Тому доцільно на законодавчому рівні закріпити обов'язок професійних спілок і їх об'єднань представляти і захищати інтереси та права своїх членів при реалізації ними права на звернення за захистом в органах, що розглядають трудові спори, за умови виявлення відповідного бажання працівника, права якого порушуються, оспорується чи невизнані. Отже, пропонується ввести обов'язок професійної спілки, їх об'єднання надавати вторинну правову допомогу за таких умов: 1) ініціювання реалізації обов'язку членом профспілки; 2) ініціація матиме наслідком реалізацію обов'язку тільки у разі звернення працівника, права якого порушені, оспорується чи невизнані. Одночасно із закріпленням такого обов'язку слід внести відповідні доповнення до статті 15 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», якою визначаються суб'єкти надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні.

Разом із закріпленням обов'язку професійної спілки, їхніх об'єднань надавати вторинну правову допомогу своїм членам з огляду на пропозицію розширення мети організації і функціонування професійних спілок та їх об'єднань вважаємо необхідним закріпити право профспілок

і їхніх об'єднань представляти чи захищати трудові і соціально-економічні інтереси і права працівників, які не є членами професійних спілок, у разі реалізації ними конституційного права на звернення за захистом своїх прав в органах, що розглядають трудові спори.

При визначенні профспілок і їхніх об'єднань суб'єктами надання правової допомоги обов'язково повинна бути вирішена проблема низького рівня обізнаності членів профспілки у правових питаннях. Слід зазначити, що ця проблема заважатиме не тільки якісному наданню правових послуг, але й вже сьогодні є перепорою для реалізації мети організації і функціонування професійних спілок. Як вказує М. А.Сапожникова, «щоб працювати ефективно, профспілковий лідер зобов'язаний добре знати законодавчу базу, бути дипломатичною, ерудованою людиною» [12, с. 17]

Якщо раніше «юридичну безграмотність» можна було пояснити відсутністю доступу до законодавства, коли тексти законів і інших нормативно-правових актів не можна було придбати у книжковому магазині, ознайомитися з ними у бібліотеці чи юридичній консультації [13, с. 20 – 21], а про Інтерне» і електронні ресурси мова взагалі не йшла, ще можна було зрозуміти відсутність таких необхідних для представництва і захисту прав та інтересів працівників знань. На сьогодні ж пояснити недостатність знань у галузі права раніше існуючими причинами вже неможливо. Водночас, незважаючи на відомий факт, що при неінформованості про чинні закони тих, хто повинен їх застосовувати, втрачається сенс правового регулювання, складається підґрунтя для волонтаризму, свавілля, суб'єктивізму, що ущемляють права працівників [13, с. 21], проблема юридичної безграмотності залишається актуальною. Пропонуємо задля ефективного надання професійними спілками та їх об'єднаннями правової допомоги запровадити передуюче цьому відповідне навчання.

На сьогодні серед прав профспілок закріплено право на здійснення громадського контролю, а саме: відповідно до частини п'ятої статті 20 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» профспілки, їхні об'єднання здійснюють контроль за виконанням колективних договорів, угод; відповідно до статті 21 – за виплатою заробітної плати, додержанням законодавства про працю та про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та

колективного захисту; відповідно до частини першої статті 22 – за виконанням законодавства про зайнятість. При цьому у частині п'ятій статті 20 визначене і право професійних спілок направляти роботодавцям, їхнім об'єднанням, органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування у разі порушення ними умов колективного договору угоди подання про усунення цих порушень, яке розглядається в тиждневий термін.

Також на сьогодні статтею 30 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» визначені «Повноваження профспілок, їх об'єднань щодо питань охорони здоров'я громадян, фізичної культури, спорту, туризму та охорони довкілля». Слід звернути увагу на частину першу статті 30, де визначається, що «профспілки, їх об'єднання *організують і здійснюють* (виділення моє – прим. автора) громадський контроль за реалізацією прав членів профспілки у сфері охорони здоров'я, медико-соціальної допомоги. Профспілки, їхні об'єднання беруть участь у діяльності експертних, консультативних та наглядових рад при органах та закладах охорони здоров'я, а також можуть *брати участь у розвитку* (виділення моє – прим. автора) масової фізичної культури, спорту, туризму, створенні та підтримці спортивних товариств і туристичних організацій» [11]. Як бачимо, законодавець використовує при визначенні повноважень професійних спілок і їх об'єднань різні дієслова, що передбачають різний ступінь зобов'язання: «організують і здійснюють» як констатація факту, а отже, визначається не право, а обов'язок. А «можуть брати участь» – беззаперечне закріплення права.

Аналогічно у частині другій вказаної статті визначення, що «профспілки, їх об'єднання *беруть участь* (виділення моє – прим. автора) в охороні довкілля, захисті населення від негативного екологічного впливу, *сприяють* (виділення моє – прим. автора) діяльності громадських природоохоронних організацій, *можуть проводити* (виділення моє – прим. автора) громадські екологічні експертизи, *здійснювати іншу не заборонену законом діяльність* (виділення моє – прим. автора) у цій сфері» [11] містить можливості і зобов'язання професійних спілок.

Названі розбіжності при визначенні повноважень профспілок і їх об'єднань у статті 30 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» слід врахувати при виділенні питань, за якими

обов'язково повинен здійснюватися громадський контроль з боку професійних спілок та їх об'єднань. С. Коцелко вважає, що «профспілковим організаціям варто розробити значно активніші стратегії діяльності, а саме додаткові соціальні допомоги, сприяти у працевлаштуванні, надавати пільгові кредити, послуги у галузі профорієнтації. Профспілки повинні більш реалізовувати функції захисту соціально-економічних прав та інтересів працівників у соціально-трудої сфері, бути незалежними від держави, а також більше приділяти уваги захисту інтересів працівників у сфері праці, наприклад, відстоювати рівень оплати праці не нижче прожиткового мінімуму, її своєчасної виплати, умов праці, захист прав працівників, які підлягають не законному звільненню роботодавцями або внаслідок реконструкції чи банкрутства підприємства. Профспілки мають відстоювати дотримання умов праці (порівняно від необ'єднаних у профспілки працівників), тоді працівники будуть мотивовані для членства в них. Це у свою чергу формуватиме у працівників соціально-психологічну зрілість, конкурентоспроможність, впевненість у захисті» [14, с. 253].

Пропонуємо закріпити обов'язок профспілок та їх об'єднань здійснювати контроль за 1) виконанням колективних договорів, угод; 2) строками виплати заробітної плати; 3) рівнем оплати праці, включаючи відповідність заробітної плати мінімально встановленому в певній галузі в Україні рівню; 4) створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, 5) забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту; 6) за реалізацією прав членів профспілки у сфері охорони здоров'я, медико-соціальної допомоги. При цьому професійні спілки не вважаємо за потрібне позбавляти права на здійснення громадського контролю з інших питань додержання законодавства про працю, охорони праці та законодавства про зайнятість. Одночасно із закріпленням обов'язку здійснення громадського контролю з визначених питань вважаємо за необхідне як обов'язок закріпити направлення роботодавцям, їхнім об'єднанням, органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування у разі порушення ними умов колективного договору, угоди подання про усунення цих порушень, що на сьогодні має вигляд відповідного права професійних спілок та їх об'єднань, закріпленого у частині п'ятій статті 20 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Висновок. Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що в Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» повинні бути закріплені такі основні обов'язки профспілок і їхніх об'єднань, як виконання колективних договорів та угод, які вони уклали, та взятих на себе зобов'язань; здійснення громадського контролю з визначених питань; надання безоплатної правової допомоги; направлення роботодавцям, їхнім об'єднанням, органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування у разі порушення ними умов колективного договору угоди подання про усунення цих порушень. Закріплення цих обов'язків повинно відбуватися у вигляді окремих статей з конкретизацією змісту відповідного обов'язку.

При цьому визначення професійних спілок та їхніх об'єднань суб'єктами надання безоплатної первинної і вторинної правової допомоги своїм членам з правових питань у сфері праці необхідно відобразити не тільки у Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (закріпити відповідний обов'язок), але і в Законі України «Про безоплатну правову допомогу» з урахуванням специфіки професійних спілок та їх об'єднань як суб'єктів надання безоплатної правової допомоги.

Список використаних джерел

1. Марков В. Демократия в действии / В. Марков // Советские профсоюзы. – № 18. – 1988 (сентябрь). – С. 4.
2. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник / Н.Б. Болотіна – К.: Вікар, 2003. – 725 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
3. Трудовое право: Учебник / Под ред. О.В. Смирнова. – М.: Статут, 1997.
4. Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Трудове право України: Підручник / С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко – Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н. М., 2008. – 664 с.
5. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. Видання друге, стереотипне / В.І. Прокопенко – Х.: Консум, 2000. – 480 с.
6. Скакун О.Ф. Теория государства и права / О.Ф. Скакун. – Х.: Консул; УВД, 2000. – 704 с.
7. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
8. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, № 45.
9. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія права (з схемами, кроссвордами, тестами): Підручник / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2002. – 353 с.
10. Трудовое право Украины в вопросах и ответах: Учебник / под ред. Гончаровой Г.С., Жернакова В.В., Прилипко С.Н.– Х.: Одиссей, 2001. – 623 с.

11. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI // Офіційний вісник України від 15.07.2011, № 51, стор. 13, стаття 2009, код акта 57375/2011.

12. Совершенный профсоюз – это инструмент социальной стабильности в обществе: [интервью с председателем Николаевского областного совета профсоюзов Маргаритой Николаевной Сапожниковой / общалась А.Король] // Автограф XXI век. – 2007 (ноябрь). – № 4(9). – С. 16 – 19.

13. Ермошин Г. Где искать закон? / Г. Ермошин // Советские профсоюзы. – № 18. – 1988 (сентябрь). – С. 20 – 21.

14. Коцелко С. Профспілки в системі соціально-трудових відносин / С.Коцелко // Наукові записки: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського Національного економічного університету. – 2006. – № 15. – С. 252 – 253.

УДК 349.2

Занфірова Тетяна Анатоліївна,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СВОБОДА ПРАЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ОБМЕЖЕННЯ ЧИ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ОСІБ, ЯКІ ВІДБУЛИ ПОКАРАННЯ

У статті досліджується питання свободи праці засуджених до обмеження чи позбавлення волі та осіб, які відбули покарання, розглядається питання реалізації принципу свободи праці таких осіб.

Ключові слова: праця, принцип, соціальна держава, особи, які відбули покарання.

Zanfirova T. Freedom of work for sentenced to restraint or imprisonment persons and persons who had punishment

The article questions the freedom of labor zhslidzhuyetsya sentenced to restriction or deprivation of freedom and those who served their sentences, the issue of the principle of freedom of labor these people.

Key words: work, principle, welfare state, people who have served sentences.

Занфірова Т.А. Свобода труда осужденных к ограничению или лишению свободы

В статье исследуется вопрос свободы труда осужденных к ограничению или лишению свободы и лиц, отбывших наказание, рассматривается вопрос реализации принципа свободы труда данных лиц.

Ключевые слова: труд, принцип, социальное государство, лица, отбывшие наказание.